

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 2-3 2021 | ÅRGÅNG 25

Bokförlaget THALES

KAJSA EKIS EKMAN:

Om könets existens: tankar om den nya synen på kön

Stockholm: Bokförlaget Polaris, 2021.

1 Inledning

NÅGONTING HÅLLER PÅ att hända, menar Kajsa Ekis Ekman i *Om könets existens – tankar om den nya synen på kön*, det är ingenting mindre än en revolution: från att ha varit en biologisk kategori som hänger ihop med vår reproduktionsförmåga har kön blivit en känsla, en subjektiv upplevelse som är frikopplad från kroppen.¹ Det här är den »nya teorin om kön» som blivit alltmer utbredd och rentav »hegemonisk» (s. 13), och får konsekvenser på en rad olika områden. Den har antagits av stat efter stat och har av vår regering föreslagits bli lag, utan att det har förts någon verklig diskussion om den. I stället har teorin saluförts i termer av att »öppna våra sinnen», utmana könsnormer och visa tolerans för avvikande.

Enligt Ekis Ekman är teorin emellertid djupt problematisk och även farlig för kvinnor och unga. Drivande är inte bara transaktivister och diverse vänstermänniskor som vill framstå som toleranta, utan även läkemedels- och vårdföretag som ser pengar att tjäna på unga människors osäkerhet samt i allmänhet patriarkatet, som i varje stund står redo att slå tillbaka kvinnorörelsens framgångar.

En följd av den nya teorin är att transpersoner får rätt att byta juridiskt kön enbart på grund av självidentifikation, och medicinsk hjälp med att få kroppen att »underkasta sig hjärnans vilja och ändras» (s. 12). Idrottspersoner får välja vilken könskategori de ska tävla i och män kan kalla sig kvinnor och ta sig in i skyddade rum – manliga brottslingar på damtoaletter, omklädningsrum och kvinnoängelser. Eftersom kön nu ses som oberoende av kroppen och knutet bara till hjärnan, verkar könets själva *existens* stå på spel, därav bokens titel. Och vad finns det då för grund för kvinnorörelsen,

om det att vara kvinna bara är en inre känsla och inte någonting materiellt? Ändå har den nya teorin smugit sig in överallt, och inte ens feministerna har varit vaksamma eftersom den använder sig av välkända begrepp och man därför »sänker garden» (s. 213).

Den »nya synen på kön» sammanfattas alltså: kön sitter inte i kroppen »utan i huvudet», och »kroppen bör »korrigeras» för att passa huvudet» (s. 19).

Det är oklart om Ekis Ekman ser hjärnan som en del av kroppen, eftersom hon sätter likhetstecken mellan hjärnan och en inre uppfattning, »en eterisk olja som väller fram ur människans inre» (s. 20): könsidentiteten. Och det är synen på könsidentiteten som är den springande punkten i hennes analys. Om juridiskt könsbyte kan ske utan krav på fysiska förändringar eller ens utlåtande från psykiatriker, så utgår det just från könsidentiteten. I de länder som antagit sådana lagar är det, skriver Ekis Ekman, lika lätt att byta kön som att »registrera en flyttanmälan» (s. 10).²

Ekis Ekman säger sig inte vara emot transpersoner (s. 44), och pekar ytterst på de kapitalistiska krafter som driver fram den nya teorin. Ändå verkar hennes idéer oförenliga med inte bara transpersoners rättighetskrav, utan också med erkännandet av dem som något annat än cross-dressers. Kön har, menar hon, sin materiella grund i könskromosomer och hänger ihop med reproduktion. Tar vi bort den basen, så »återstår föga annat än stereotyper» som »den bärande stommen i begreppet kön» (s. 27). Det finns alltså endast två alternativ, antingen betyder kvinna någon »som föds med xx-kromosomer» (s. 26). Eller så kan en person utan xx-kromosomer göra anspråk på att kallas kvinna, men då »måste ordet betyda något annat» (s. 26), nämligen de stereotypiska föreställningar om kön som feminismen i hög grad bekämpat.

Och inte nog med det: själva ordet kvinna har blivit »farligt». Av hänsyn till transpersoner får vi inte längre tala om kvinnor (men tydligen om män),³ eftersom vi då riskerar att kränka individer som kallar sig män men har kvinnliga könsorgan. Däremot får vi tala om en transkvinna som kvinna, trots att hon i själva verket är en »man i kjol», en »utsatt stackare» som man inte får vara emot (s. 86).

Ekis Ekman har pretentioner på att ge en omfattande samhällskritik, och avslöja tendenser andra inte vill eller vågar se. De visar sig i barnböcker, tidningsartiklar, populärvetenskap, vetenskapliga texter och statliga utredningar. Men redan litteraturlistan väcker frågor. Hur har urvalet gjorts? Var är alla de framstående teoretiker – förutom Judith Butler – som skrivit om kön de senaste decennierna: Anne Fausto-Sterling, Sally Haslanger, Ásta, med flera? Varför valdes i stället välkända transexkluderande feminister som Germaine Greer eller Sheila Jeffreys? Och varför handlar så många texter om just människor som ångrat sin transition?

Boken är indelad i tre delar. Den första handlar om revolutionen som är »på gång»: hur vi börjat styras av en diskurs som utåt gör gällande att könet är mångfaldigt och flytande, men i grunden pressar in människor i en rigid binär form. Del två beskriver hur sjukvården tagit patriarkatets plats och med hjälp av mediciner och operationer får människor att underkasta sig könsrollerna, till priset av att homosexuella omvänds och unga steriliseras. Den sista och tredje delen driver tesen att det nu egentligen bara är *ett* kön som återstår, mannen, eftersom ordet »kvinna» blivit tabu: det »bör inte längre uttalas» (s. 210).

Jag kommer att i det följande diskutera Ekis Ekmans belägg för att det finns en sådan ny teori om kön, genom ett urval av hennes påståenden. Texten följer i stort bokens tre delar, men teserna återkommer boken igenom och argumenten är inte sällan motsägelsefulla, därför har jag valt att fokusera på dem jag uppfattat som mest avgörande. Min kritik kommer att handla om skevheten i Ekis Ekmans urval av källmaterial, den långtgående bristen på välvillighet i hennes tolkning av andras positioner och diskrepansen mellan en del av hennes slutsatser och de källor hon hänvisar till, där slutsatserna ofta inte stöds – och ibland rentav motsägs – av den refererade litteraturen. I slutändan visar sig Ekis Ekmans argument i hög grad vara hämtade från den transexkluderande – »gender critical» – feminism som har fått stort genomslag främst i Storbritannien, men också i andra länder, och som inte ens är särskilt ny.⁴

ANNA PETRONELLA FOULTIER, »OM KÖNETS EXISTENS:
TANKAR OM DEN NYA SYNEN PÅ KÖN»

2 Stereotypernas återkomst

2.1 Den nya teorins biologiska version

ETT AV BELÄGGEN för stereotypernas återkomst är hämtat ur en handbok utgiven av BACP, en brittisk yrkesorganisation för psykologer, psykoterapeuter och andra hälsorådgivare:

Det är viktigt att exempelvis inte utgå ifrån att det att vara kvinna nödvändigtvis innebär att kunna föda barn eller ha xx-kromosomer eller bröst. Att vara kvinna i en brittisk kulturell kontext innebär ofta att bekänna sig till sociala kvinnlighetsnormer, som att vara närande, omhändertagande, social, känslomässig, sårbar och upptagen av det yttre. (Ekis Ekmans översättning, 27)

Citatet visar, skriver Ekis Ekman, att kön nu »definieras som *beteende*, inte som kropp [...] den är kvinna som anpassar sig efter vissa kriterier, inte den som de facto föds med kvinnokropp» (s. 28). Men texten verkar inte definiera ordet »kvinna». Ekis Ekman ger ingen sidhänvisning, och det dokument hon anför är bara tillgängligt på BACP:s hemsida i en omarbetad version.⁵ Jag får den tidigare versionen av författaren (ej nämnd i boken), Meg-John Barker, lektor i psykologi och terapeut.

I original börjar stycket: »[w]hether trans or cisgender, intersex or not, many people identify as women. However, what this means varies a great deal depending on their other intersecting attributes» (Barker 2017: 25). Barker beskriver sedan andra normer för kvinnor (arbetarklassens t.ex.) och pekar på den starkaste normen av alla, nämligen den att vara vit, ung, smal, medelklass, osv. Det är alltså en beskrivning av vilka normer som *faktiskt* finns i samhället, ämnad att visa att dessa är motsägelsefulla och måste förstås intersektionellt. Syftet är med andra ord inte normativt, att slå fast hur en riktig kvinna ska vara eller hur handbokens yrkesverksamma målgrupp bör definiera ordet kvinna.

Skriften handlar specifikt om »Gender, Sexual, and Relationship Diversity», och redogör för mångfalden av könsidentiteter, sexuella praktiker och samlevnadsförhållanden. Ingenstans hittar jag belägg för tesen att kön ses som stereotypiskt beteende eller att

»kvinna» nu betyder att »anpassa sig till vissa kriterier». I stället är det en »biopsykosocial syn på kön/genus» (Barker 2017), som utgår från biologisk, endokrinologisk, psykologisk, beteendevetenskaplig, samhällsvetenskaplig och filosofisk forskning om kön. I den nya versionen av Barker (2019) ges under rubriken »Gender identity: woman» referenser till forskning om hur underordning och stereotypisering upprätthålls.⁶ Beskrivningen av den omhändertagande normen för kvinnlighet som Ekis Ekman finner så stötande var hämtad ur en studie av genusnormer i Storbritannien, som visade att stereotyperna fortfarande var lika utbredda 2014 som 1983. Barker berättar i mejl att den äldre texten omarbetats eftersom lösräckta citat figurerat på sociala medier för transfobiska syften. I augusti 2018 lade nämligen ekonomijournalisten Helen Joyce ut just det citat Ekis Ekman använder på Twitter, för att visa att »transgenderideologin främjar sexistiska stereotyper» vilka får definiera kön »snarare än biologi» – som en kommentar till tweeten formulerar det (se Jones 2018).

Vi ser här ett exempel på hur Ekis Ekman handskas med sina källor: hon plockar ut det som passar hennes tes, bryter lös citat från deras sammanhang och vanställer argumenten bakom. Hennes idéer härrör i hög grad från de anglosaxiska diskussioner som länge hävdade att »transgenderideologin» leder till att kön definieras genom stereotyper snarare än biologi, och att själva ordet kvinna blivit »tabu», som Joyce (2020) skriver i en post i extremhögertidskriften *The Quillette*. (Hur det kom sig att könsidentiteten »kvinna» trots allt nämndes flitigt i BACP-broschyren förklarar inte Ekis Ekman.)

Ekis Ekman går sedan över till neurobiologisk forskning om könsidentitet, även om hon här blandar populärvetenskap och forskningsartiklar. Den tes hon vänder sig mot i det här avsnittet handlar om den biologiska grunden till könsidentitet, som enligt Ekis Ekman innebär att den »sitter i hjärnan», är »medfödd» (s. 43) eller »biologisk och orubblig» (s. 38). Tidigare har hypotesen att män och kvinnor har olika hjärnor – strukturskillnader som får genomslag på psykologi och beteende – stött på hinder i form av alla människor som inte betar sig enligt stereotypiska genusnor-

mer. Nu har könsidentiteten gett en lösning på problemet: de som inte stämmer in är helt enkelt transpersoner! Ekis Ekman går i raljerande ton igenom några forskningsartiklar och hänvisar sedan till neurobiologen Gina Rippon, som avfärdar »det mesta av forskningen kring könsidentitet» som »neurotrash» (s. 46). (I själva verket är det forskningen om kvinnors och mäns radikalt olika hjärnor som Rippon (2019) syftar på, inte frågan om könsidentitet.)

Ekis Ekman har rätt i den meningen att en teori om hjärnan som väsentligt könsdeterminerad skulle kunna förklara en upplevd inkongruens mellan könsidentitet och kropp, men att den forskningen har fått avgörande kritik.⁷ Men här gör Ekis Ekman återigen det alltför lätt för sig. Det finns en rad fenomen – särbegåvning, autism, depression – där man tror att genetiska faktorer spelar in, men det innebär inte att man genom »blodtest» eller »hjärnskanning» (s. 47) kan avgöra vem som har autism (eller könsdysfori). Inte heller gör de forskningsartiklar hon citerar anspråk på att ha påvisat att könsidentitet skulle vara »medfött» i samma bemärkelse som t. ex. könsorganen. Tvärtom påtalas svårigheten att få fram entydiga resultat och betydelsen av sociokulturella och andra faktorer.⁸ De forskare som sägs hävda att »könsidentiteten är ärftlig» (s. 44) formulerar i själva verket hypotesen att »gender identity is complex, multifactorial, and polygenic», samt påpekar den svåröverskådliga samverkan med miljön och vanskligheten att skilja könsidentitet från könsuttryck (Polderman et al. 2018: 97–98).⁹

Det senare bekymrar dock inte Ekis Ekman: för henne är könsidentitet, könsuttryck och könsroll samma sak, nämligen genus. Men i psykologisk teori om barns utveckling är könsidentitet uppfattningen om ens könstillhörighet, »a person's sense of self as a female or male» (Zucker & Bradley 1995), som verkar utvecklas någon gång mellan 18 månaders och 2 års ålder (Ling Halim & Ruble 2010: 496). Att könsidentitet kan vara svårt att skilja från könsuttryck – beteenden, val av kläder och attribut – beror på att små barn mycket snabbt snappar upp de normer som styr den kategori de menar sig tillhöra. (»Könsroll» däremot är en äldre term för dessa mer eller mindre uttalade normer som finns i samhället; sedan 80-talet används den sällan inom genusteori.) Könsidentite-

ten kan också vara olika uttalad för olika individer och varierar med sammanhanget (Wood & Eagly 2015: 464).

Det råder knappast någon konsensus om orsaken till könsinkongruens – en diskrepans mellan upplevd könsidentitet och biologiskt (genetiskt eller anatomiskt) kön – så långt har Ekis Ekman rätt. Men det kan finnas andra biogenetiska faktorer bakom könsinkongruens än en tydligt könsbestämd struktur hos mäns och kvinnors hjärnor.¹⁰

2.2 Den nya teorins socialkonstruktivistiska version

VID SIDAN AV den biologiska versionen av den nya teorin finns, enligt Ekis Ekman, en socialkonstruktivistisk »berättelse» enligt vilken »språket [är] allt» (ss. 58–59). Den exemplifieras, något förvånande, av rättsvetaren Catharine MacKinnon, känd för att redan 1977 ha uppmärksammat sexuella trakasserier som könsbaserat förtryck, utarbetat lagförslag mot pornografi och prostitution (inte minst det som antogs i Sverige) och haft en avgörande betydelse för att våldtäkt i krig nu betraktas som brott mot mänskligheten. Enligt Ekis Ekman anser MacKinnon att man fritt skapar sitt kön – könet har »ingen kärna» – samtidigt som »den hormonbehandlade kroppen sägs vara *frigjord* från könet» (s. 58). När MacKinnon påpekar att det inte finns »någon plats utanför samhället» innebär det enligt författaren: »[m]aterialet är därför inget, språket allt.» (s. 59).

Hur följer nu det? Först och främst: det finns ingen »kärna» i det biologiska könet heller, inget kriterium som *alla* individer av kvinno- respektive manskön uppfyller. Enligt forskningen är cirka 2 % av mänskligheten intersex i biologisk mening.¹¹ Även om den absoluta majoriteten t.ex. har 46.XX respektive 46.XY-kromosomuppsättning så finns en rad andra varianter och även ciskvinnor med 46.XY-kromosomer. (Enligt Ekis Ekman måste dessa individer i själva verket vara män, trots att de fötts som kvinnor och betraktas av andra och sig själva som kvinnor.) Men Ekis Ekman hävdar att kön inte längre kan skiljas från genus och att kvinnor och transkvinnor måste vara »exakt samma sak, eftersom allt är socialt [...] Ingen kan då ens veta vem som är vem» (s. 59)! Ändå hävdade

redan Ekis Ekman förebild Beauvoir att mänsklig biologi inte hade mening bortom samhället. »Kön», »kvinna», »trans» o.s.v. är precis som alla ord mänskliga konstruktioner som mer eller mindre väl stämmer överens med verkligheten, och särskilt när det gäller termer som handlar om de människor som använder dem påverkar de också verkligheten. Ibland anpassar man den biologiska verkligheten till den språkliga, som när intersexbarn opereras för att passa in i den binära könsterminologin innan de ens blivit gamla nog att förstå vad som händer. Men vi kan fortfarande skilja mellan å ena sidan anatomiskt kön och operativa ingrepp på det – intersexoperationer, omskärelse – och å andra sidan socio-kulturella normer för kön, som att män ska vara konkurrensinriktade och kvinnor omhändertagande.

MacKinnon sägs också anse att någon som försöker definiera kön »agera[r] poliskonstapel» (s. 58). Men hon hänvisar till Beauvoirs berömda uttalande – även citerat av Ekis Ekman – att man inte föds till, utan blir kvinna och säger sedan: »[h]ow one becomes a woman is not, I think, our job to police» (Williams 2015a). Med andra ord: det finns ingen anledning att övervaka *hur man blir* kvinna. MacKinnon framför alltså inte en teori som »avskaffar centrala begrepp» som hon sedan smusslar in igen för att inte slutsatserna ska »kollapsa» (s. 60). Vidare anklagar författaren MacKinnon för att, intrasslad i motsägelser, desperat »kasta fram bevis i form av personliga anekdoter»: när hon berättar att transkvinnor inspirerat henne innebär det att »definitionen på kvinna [är] att bli omtyckt av MacKinnon» (s. 60).

Denna återkommande retoriska teknik gör det nästan plågsamt att läsa Ekis Ekman. Först presenterar hon en teori som i hennes framställning verkar fullständigt orimlig, utan att följa den grundläggande tolkningsprincipen att läsa andras arbete välvilligt, och om man hittar motsägelser först och främst kontrollera att man läst rätt. Därutöver drar hon det gärna ett varv till och gör grova personpåhopp.¹² Den intervju Ekis Ekman citerar finns i *The Conversations Project*, en amerikansk plattform för främjande av transinkluderande radikalfeminism. MacKinnon inskräper att hon som jurist haft kontakt med transpersoner sedan 70-talet, och inte ändrat

uppfattning sedan dess. Däremot, säger hon, har hon lärt sig betydligt mer om transfrågor eftersom så många fler transpersoner sedan den tiden har skrivit om dem. Detta är intervjuens förutsättning och ingen efterhandskonstruktion. Påståendet att MacKinnon nu förespråkar en »ny» teori om kön är också besynnerligt, eftersom den är identisk med den uppfattning hon argumenterade för i sina tidiga verk: sexualitet och inte kön är den grundläggande kategorin, och sexualitet är både socialt konstruerat och bidrar till konstruktionen (se t.ex. MacKinnon 1989).

En annan feministisk tänkare som påstås ha antagit den »nya teorin» är Butler, som till skillnad från MacKinnon varit en av de mest framträdande figurerna i den samtida diskussionen om just kön. Även här utgår författaren från en intervju i *The Conversations Project*, förutom den tidiga *Genustrubbel* som gjorde Butler världsberömd (1990; se också 2007). I den boken gjorde Butler en radikal uppgörelse med distinktionen mellan naturgivet kön och socialt bestämt genus. Hon menade att distinktionen var en produkt av en heteronormativ ordning som påbjuder heterosexualitet och konstituerar kön som binär kategori, där man och kvinna begär varandra och mannen är överordnad kvinnan. Denna »heterosexuella matris» kan bara upprätthållas genom uteslutande av de individer som inte passar in: homosexuella, intersexpersoner. Butler postulerar inte en patriarkal maktstruktur som styr oss ovanifrån, utan använder Foucaults analys av maktsystemet som något vi alla ingår i och bidrar till att upprätthålla genom våra handlingar. Det hon kallade könets »performativitet» innebar en möjlighet att förändra systemet genom subversiva akter, vilket var ett skäl till bokens stora genomslag.

Genustrubbel är notoriskt svårläst och blev snabbt föremål för missförstånd, exempelvis det att könet skulle ha skapats av språket som material. Därför gav Butler (1993) ut *Bodies that Matter*, som tydligare visade att den performativa teorin inte innebar att könet inte *finns*: den heteronormativa ordningen får högst materiella resultat. Hon förnekade aldrig den materiella kroppen, utan frågade vad som händer när vi talar om den, teoretiserar om den och med varierande framgång upprepar – *perform* – den normativa ordning vi föds in i. Kategorin biologiskt kön är inte neutral utan innehåller

normativa element: den konstitueras som en naturlig ordning vi samtidigt måste foga oss efter.

Ändå tillskriver Ekis Ekman Butler uppfattningen att »det inte finns något kön, enbart genus» (s. 105). Därmed skulle hon inte kunna acceptera transpersoners anspråk på att ha en könsidentitet som strider mot den tilldelade, och hamnat inte bara »i blåsväder» – som så många andra som »vågar» utmana den nya könsteorin¹³ – utan också tvingats »ta avstånd från hela sitt livsverk» (s. 105). Men Butler har från början hävdats att den binära synen på kön som en naturlig, hierarkisk ordning, där allt som inte passar in förklaras som sjukligt eller obegripligt, är en socialt konstruerad norm. Hon har alltid försvarat människors rätt att leva sin könade kropp och sexualitet på sätt som rubbar den ordningen. Redan i förordet till nytugåvan av *Gender Trouble* 1999 skriver Butler att hon borde ha inkluderat en diskussion om transgender (Butler 1999: xxvii).¹⁴

När Butler i intervjun förklarar att den performativa teorin om könet inte innebar att det var fiktivt eller överkligt, utan handlade om att »we should all have greater freedoms to define and pursue our lives without pathologization, de-realization, harassment, threats of violence, violence, and criminalization» (Williams 2015b), så implicerar det inte, som Ekis Ekman påstår, att »alla får tycka att kön är vad de vill» (s. 106). Författaren blandar här ihop frågan om hur man ska leva sitt liv som könsvarelse – och på den punkten har Butler alltid betonat vikten av att mångfaldiga möjligheterna bortom den heteronormativa ordningen – med den som rör olika teorier om kön: Butler säger sannerligen inte någonsans att alla teorier om kön är lika rimliga. En syn på kön som patologiserar eller utövar olika former av våld mot dem som inte inordnar sig i den binära normen har hon alltid kämpat emot.

3 Transvården som »den nya steriliseringen»

BOKENS ANDRA AVSNITT ägnas i huvudsak unga som söker sig till könsdysforivården, vilkas antal ökat betydligt i många länder, även om omfattningen är omdiskuterad.¹⁵ Flera hypoteser har framförts som förklaring till den här ökningen. En viktig faktor är lagändringar, främst att kravet på sterilisering för könsbyte har tagits bort

i flera länder (i Sverige år 2013). En annan är den ökade möjligheten att med medicinsk hjälp börja sin transitionering tidigt och därmed få bättre resultat på eventuella operationer. Kunskapen om och acceptansen av transpersoner har också ökat. Ekis Ekman menar att det är dagens förstärkta genusnormer som ligger bakom, samt läkemedelsföretagens vinstintresse och den vaga »nya könsteorin». Ytterligare en förklaring, som hon kommer nära, är den om »kultur-bunden psykologisk smitta» eftersom ökningen sammanfaller i tid med den eskalerande användningen av sociala medier bland unga (Landen 2019).¹⁶ Troligtvis finns flera samspelande faktorer.

Det här är utan tvekan ett viktigt ämne. Det berör unga människor som när behandling blir aktuell är i en omvälvande ålder då många ifrågasätter både etablerade sanningar och sig själva. Pubertetsblockerare och könshormoner kan ha allvarliga biverkningar och forskningsläget är oklart eftersom långtidsuppföljningar saknas. Om operationer blir aktuellt rör det sig om irreversibla åtgärder. Samtidigt är det en stor fördel att kunna börja tidigt med transitionering – innan de fysiska förändringar som puberteten medför har slagit igenom fullt ut – och både föräldrar och unga har vittnat om att det räddat liv. På sistone har också fall av unga som ångrat sig uppmärksammats, s.k. »detransitioners», som berättat att de känt sig pressade och saknat stöd för alternativ, t.ex. att leva som ickebinär eller byta könsidentitet utan förändring av kroppen. Föräldrar har gått ut med kritik.¹⁷

Ekis Ekman säger sig ha intervjuat unga ångrare, men ger ingen information över hur urvalet gjorts och förklarar inte varför hon inte också intervjuat unga som är nöjda med sin behandling. Hur många är ångrarna internationellt? Det finns ingen omfattande forskning i frågan, men nyligen kom en metastudie som utgick från studier gjorda mellan 1988 och 2019 i 14 länder och nästan 8 000 fall, av personer som genomgått könsbekräftande kirurgi (vilket långt ifrån alla transpersoner gör). Den kom fram till att 1 % ångrade sig, av olika skäl: vanligast var avsaknad av stöd från familj och omgivning samt otillfredsställande kirurgiska resultat. Andra detransitionerade för att de ville tjäna bättre eller för att de inte stod ut med allt transhat (Bustos et al. 2021). Det här visar, om

inte annat, att ånger i det här sammanhanget är ett komplext fenomen.

Som evidens för könsdysforivårdens lättvindiga attityd berättar Ekis Ekman bl. a. om den amerikanska läkaren Norman Spack, expert på pediatrik endokrinologi och grundare av den första mottagningen för unga intersex- och transpersoner i USA. Hon påstår att ingen utredning behövs enligt Spack, för »[b]ehandlingen är själva utredningen» (s. 136) och »det barn som kommer till kliniken vid tio- till tolvårsåldern [...] får höra att det är helt ofarligt att pausa puberteten medan man utforskar sin identitet» trots att barnet »slår in på en väg vars slutmål är infertilitet» (s. 143). Men i källan framgår att Spack endast ordinerar hormoner »till några få tonåringar, efter månaders konsultation med patienten, [...] vårdnadshavare och psykiatriker» (Kennedy 2008, min övers.). Ungdomarna har redan gått igenom omfattande rådgivning, i många fall försökt begå självmord och är i stort behov av hjälp. Spack säger också uttryckligen att den svåraste etiska frågan är just risken för infertilitet. Man väger här, som i all medicinsk behandling, risker mot fördelar.

Ekis Ekman gör gällande att hormonbehandling »med största sannolikhet [innebär] livslång sterilitet», och kallar könsbekräftande behandling för »den nya steriliseringen» (s. 142). Hon stödjer sig på en informationssida där det framgår att det är *osäkert* vilken effekt hormonbehandling har på fertiliteten, och att personen därför bör *anta* att hen kommer att bli infertil, så att beslut kan tas om att spara ägg eller spermier. En person med aktivt sexliv som kan resultera i graviditet bör samtidigt också anta att hen *kan* få barn (Deutsch 2020). (Lustigt nog refererar Ekis Ekman ett par sidor senare till Socialstyrelsen, som konstaterar att det »saknas vetenskaplig litteratur» om fertiliteten hos transpersoner.)

Ingen av de artiklar Ekis Ekman hänvisar till eller andra vetenskapliga publikationer jag hittat ger stöd för uppfattningen att dagens kliniker och forskare inom transmedicin fokuserar särskilt på stereotyper. I stället framgår att det är transpersoner som kritiserat den tidigare transvården för att fokusera på stereotypiska könsuttryck i diagnosprocessen. Medvetenheten om att barn ofta prövar sin könstillhörighet och att en rad faktorer måste samspela för att

man ska kunna tala om varaktig könsinkongruens framträder tydligt. Det är också viktigt att poängtera att omfattande forskning visar att barn i allmänhet tidigt tillägnar sig kulturella föreställningar om kön, liksom att vuxna så snart de får veta könet på ett spädbarn anpassar sitt beteende till den vetenskapen.¹⁸ Om man antar att könsdysfori/-inkongruens existerar, så är det kanske inte förvånande om många barn vars könsidentitet strider mot deras tilldelade kön uttrycker detta genom att tillägna sig beteenden och attribut som är stereotypiska för det kön de identifierar sig med.

4 Transrörelsens hot mot kvinnokampen

DET HOT DEN nya teorin sägs utgöra mot kvinnor och mot feminismen diskuteras främst i bokens tredje del, men tesen återkommer boken igenom. Med ett exempel från Storbritannien hävdar Ekis Ekman att »feminismens grundläggande teser [...] förvandlats till hatbrott» (s. 106), och ordboksdefinitionen av kvinna blivit synonym med »extremism och hat» (s. 107). Det rörde sig enligt författaren om »affischer» som den »radikala delen av den brittiska kvinnorörelsen tryckte upp» bara för att hävda att »woman: adult human female» (s. 107), och sedan togs ner för att de uppfattades som hatspråk.

I själva verket var det den kända antitransaktivisten Posie Parker (alias Kellie-Jay Keen-Minshull) som betalat för en stor annons-tavla på en husfasad i Liverpool, i samband med Labours årsmöte i staden (BBC News 2018). Enligt Keen-Minshull själv var tavlan ett svar på borgmästarens stöd för transpersoner; på affischen står »Standing for Women» som avsändare, hennes kampanj mot transpersoners rättighetskrav. Med en retorik som ligger nära Ekis Ekmans hävdar hon på hemsidan att »ordet kvinna är kontroversiellt» och att transaktivismen innebär en »erodering» av biologiska kvinnors rättigheter. Hon har också uppmanat beväpnade män att skydda (cis-)kvinnor på damtoaletter (Milton 2021), och hennes syn på transkvinnor råder det inga tvivel om: de är »män som låtsas vara kvinnor», som hon skriver på sitt öppna Twitterkonto, där kommentarerna är fulla av hat och hån mot transpersoner.

Också mindre extrema debattörer agiterar i Storbritannien pre-

cis som i andra länder mot transpersoners rättighetskrav och de risker dessa sägs föra med sig. Den diskursen upprepas av Ekis Ekman: Ordet »kvinna» har blivit farligt, och måste föregås av prefixet »cis», som påstås betyda »en kvinna som trivs i sin könsroll» (s. 226),¹⁹ medan mäns rättigheter utvidgats: kvinnomisshandlande män ska få »rätt att komma in i kvinnors utrymmen» (s. 255) där de kan utöva våld, »vuxna män» ställer upp i damklassen för att vinna idrottstävlingar (s. 264), våldsamma transaktivister tystar »kvinnor som försöker säga emot» (s. 280), o.s.v.

Ändå är de som utsätts för ojämeförligt mest våld både i fängelser och annorstädes just transpersoner,²⁰ de som inte vågar gå till offentliga toaletter eller omklädningsrum är transpersoner (Trotta 2016) – och inte bara de: ciskvinnor med maskulint utseende vittnar om trakasserier i samband med besök på damtoaletter (O’Sullivan 2021).

Mycket tyder på att »den nya könsteorin», d.v.s. kampen för transrättigheter, snarare än att dominera möter förbittrat motstånd. I USA återkallade redan Trumpadministrationen ett flertal riktlinjer som skyddade transpersoner. Nyligen sände *New York Times* podd *The Daily* programmet »A Wave of Anti-Transgender Legislation» (jfr Tavernise 2021), som berättar om över 80 lagförslag som begränsar unga transpersoners möjlighet att få medicinsk behandling (ett 20-tal stater) och delta i flickidrott (mer än 30 stater).²¹ I maj antogs en lag i Tennessee som tvingar offentliga verksamheter, restauranger och kaféer att sätta upp varningsskyltar om de låter transpersoner använda toaletterna (Browning 2021), i juni varskodde en artikel i *Guardian* om den trend i Storbritannien som hotar transpersoners rättigheter och trygghet (McConnell 2021) och nyligen rapporterades om en omfattande ökning av hatbrott mot transpersoner i samma land (Powys Maurice 2021). Då talar vi inte ens om det som försiggår i flera länder i Östeuropa.

Bakom Ekis Ekmans torra halmgubbar framträder ett giftigt reaktionärt tryne.

→

Anna Petronella Foulter

Noter

1 Stort tack till Sofia Jeppsson och Sasha Svaneffjord för värdefull bakgrundsinformation till texten, och till Katharina Berndt Rasmussen för viktiga synpunkter.

2 Det är, som mycket annat i den här boken, en sanning med modifikation: lagarna varierar och juridiskt könsbyte kan fortfarande vara en krånglig administrativ process, men framför allt krävs att man på heder och samvete intygar att man har för avsikt att leva som det deklarerade könet resten av livet.

3 Ekis Ekman driver tesen att det bara är transkvinnor som framträder i debatten, och ordet kvinna som blivit tabu, medan ingen ställer frågan huruvida transmän verkligen är män (s. 21).

4 Både Samuelsson (2021) och Sandberg (2021) påpekar detta.

5 Den nya versionen kom i april 2019, alltså nästan två år före Ekis Ekmans bok.

6 I den tidigare versionen begränsade Barker forskningspreferenser för att göra texten mer tillgänglig.

7 Se t.ex. Cordelia Fines (2010; 2017) ingående genomgång av de svepande slutsatser om könsskillnader som om och om igen formuleras på grundval av bräcklig evidens.

8 T.ex. Case et al. (2017) skriver visserligen att »altered sensory processing could be related to underlying differences in white matter in [the] brain regions [related to body presentation]» (s. 1235), men att det inte går att påvisa om dessa skillnader är medfödda eller förvärvade och påpekar att »differences in body presentation are likely to be affected by culture and personal experience in complex ways» (s. 1234).

9 Inte heller ser transpersoner nödvändigtvis könsidentiteten som något »fast och bestämt» (s. 33): exempelvis Maria Ramnehill (2016) – vars bok diskuteras av Ekis Ekman – problematiserar återkommande könsidentitetens betydelse.

10 Det man på engelska kallar *hard-wired*, i analogi med de fasta ledningar som finns i en dator. Fine (2010) benämner den här synen på hjärnan »neurosexism».

11 Ainsworth (2015) sammanfattar forskningen kring intersexvarianter i *Nature*, 2015. Se också Fausto-Sterling (2000) och Blackless et al. (2000).

12 Det värsta exemplet är när hon anklagar Cecilia Dhejne, psykiater och forskare som arbetat i över tjugo år med transvård, för att »ha gjort om många homosexuella till hetero» (s. 168).

13 I den artikel där Ekis Ekman påstår sig bemöta den massiva kritik hennes bok fått avslutar hon med att man i stället för att kritisera »fotnoter» borde diskutera vad kön betyder, och avslutar retoriskt: »[f]inns någon som vågar?» (jfr Aftonbladet 6/5 2021).

14 Butler (2004) diskuterar f.ö. transfrågor i en rad texter skrivna långt före den anförda intervjun, t.ex. i *Undoing Gender*.

15 Socialstyrelsen anger angående statistiken över individer i könsdysforivården att det finns ett relativt stort bortfall från tidigare år och att inrapporteringen förbättrats, varför jämförelsen mellan år »bör tolkas med försiktighet» (Socialstyrelsens statistikdatabas). Den ökning på många tusen procent som Ekis Ekman anför verkar alltså smått överdriven. Enligt deras statistik är det också drygt dubbelt så många unga som är födda flickor, inte »nästan alla», som hon påstår (s. 128).

16 Som stöd för hypotesen anges att »personer i tidiga tonåren uppmuntras att

ANNA PETRONELLA FOULTIER, »OM KÖNETS EXISTENS:
TANKAR OM DEN NYA SYNEN PÅ KÖN»

fundera över sin könsidentitet och undervisas om att könsdysfori är en normalvariant» (Landen 2019: 2), men detta antagande har jag inte sett stöd för i någon forskning.

17 Men föräldrar och barn har inte alltid samma syn på frågan, vilket debatten efter SVT-dokumentären *Tranståget* från 2019 visade. Å ena sidan finns föräldrar som inte vill acceptera barnets uppfattning om sin könsidentitet, å den andra finns de som driver på transitionen för att barnet ska få en binär könsidentitet snarare än att befinna sig någonstans däremellan (se t.ex. Ashley 2019: 228).

18 Se Fine (2010) för referenser, särskilt kap. 19.

19 »Cis» betyder att en person uppfattar sig som det kön hen tilldelades vid födseln.

20 Se t.ex. informationsbladet från Just Detention International (2013) och Shaw (2020).

21 Nyligen publicerades en ledare i *The Lancet* (2021) som påtalade riskerna med dessa förändringar.

Referenser

- AINSWORTH, CLAIRE (2015) »Sex Redefined: The Idea of Two Sexes is Simplistic», *Nature*, 518, ss. 289–291.
- ASHLEY, FLORENCE (2019) »Thinking an Ethics of Gender Exploration: Against Delaying Transition for Transgender and Gender Creative Youth», *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 24 (2), ss. 223–236.
- BARKER, MEG-JOHN (2017/2019) *BACP Good Practice across the Counselling Professions 001: Gender, Sexual, and Relationship Diversity (GSRD)*, Leicestershire: BACP.
- BBC News* (2018) »Woman Billboard Removed after Transphobia Row», 26/9. Tillgänglig online på: <https://www.bbc.com/news/uk-45650462>
- BLACKLESS, MELANIE, ANTHONY CHARUVAstra, AMANDA DERRYCK, ANNE FAUSTO-STERLING, KARL LAUZANNE & ELLEN LEE (2000) »How Sexually Dimorphic Are We? Review and Synthesis», *American Journal of Human Biology*, 12, ss. 151–166.
- BROWNING, BILL (2021) »Businesses Will Now Be Forced to Post Signs Announcing Transgender Customers», *LGBTQ Nation*, 18/5. Tillgänglig online på: <https://www.lgbtqnation.com/2021/05/businesses-will-now-forced-post-signs-announcing-server-transgender-customers-tennessee/>
- BUSTOS, VALERIA P., SAMYD S. BUSTOS, ANDRES MASCARO, GABRIEL DEL CORRAL, ANTONIO J. FORTE, PEDRO CIUDAD, ESTHER A. KIM, HOWARD N. LANGSTEIN & OSCAR J. MANRIQUE (2021) »Regret after Gender-affirmation Surgery: A Systematic Review and Meta-analysis of Prevalence», *PRS Global Open*, 9 (3), ss. 1–10.
- BUTLER, JUDITH (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, New York: Routledge.
- BUTLER, JUDITH (1993) *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of »Sex»*, New York: Routledge.
- BUTLER, JUDITH (1999) »Preface (1999)», förord till andra utgåvan av *Gender Trouble*, New York: Routledge.
- BUTLER, JUDITH (2004) *Undoing Gender*, New York: Routledge.
- BUTLER, JUDITH (2007) *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, övers. Suzanne Almqvist, Göteborg: Daidalos.
- CASE, LAURA K., DAVID BRANG, ROSALYNN LANDAZURI, PAVITRA VISWANATHAN & VI-LAYANUR S. RAMACHANDRAN (2017) »Altered White Matter and Sensory Response

- to Bodily Sensation in Female-to-Male Transgender Individuals», *Archives of Sexual Behavior*, 46, ss. 1223–1237.
- DEUTSCH, HELEN (2020) »Information on Estrogen Hormone Therapy», *UCSF Transgender Care*, University of California. Tillgänglig online på: <https://transcare.ucsf.edu/article/information-estrogen-hormone-therapy>
- FAUSTO-STERLING, ANNE (2000) *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*, New York: Basic Books.
- FINE, CORDELIA (2010) *Delusions of Gender: The Real Science Behind Sex Differences*, London: Icon.
- FINE, CORDELIA (2017) *Testosterone Rex: Myths of Sex, Science, and Society*, New York: W. W. Norton & Company.
- JONES, AMY (2018) »Those »Sexist» BACP Comments on Women? They're More Nuanced than Twitter Suggested», *The Pool*, 3/9. Tillgänglig online på: <https://web.archive.org/web/20190202001839/https://www.the-pool.com/news-views/opinion/2018/36/BACP-sexist-comments-on-women-and-gender>
- JOYCE, HELEN (2020) »She Who Must Not Be Named», *The Quillette*, 20/6.
- Just Detention International (2013) »Targets for Abuse: Transgender Inmates and Prisoner Rape», mars.
- LING HALIM, MAY & DIANE RUBLE (2010) »Gender Identity and Stereotyping in Early and Middle Childhood», i Joan C. Chrisler & Donald R. McCreary (red.), *Handbook of Gender Research in Psychology*, New York: Springer, ss. 495–525.
- KENNEDY, PAGAN (2008) »Q&A with Norman Spack: A Doctor Helps Children Change their Gender», *The Boston Globe*, 30/3. Tillgänglig online på: http://archive.boston.com/bostonglobe/ideas/articles/2008/03/30/qa_with_norman_spack/?page=1
- LANDEN, MIKAEL (2019) »Ökningen av könsdysfori hos unga tarvar eftertanke», *Läkartidningen*, 116, ss. 1–3.
- MACKINNON, CATHARINE (1989) *Toward a Feminist Theory of the State*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- MCCONNELL, FREDDY (2021) »The Cynical Attack on Stonewall Is a Reminder of the Need to Stand Up for Trans Rights», *The Guardian*, 17/6.
- MILTON, JOSH (2021) »»Gender Critical Feminist» Posie Parker Wants Men With Guns to Start Using Women's Toilets», *PinkNews*, 30/1.
- O'SULLIVAN, SADHBH (2021) »The Rise in Gender Policing Is Shaming Those It Claims to Protect», *Refinery29*, 2/4. Tillgänglig online på: <https://www.refinery29.com/en-gb/gender-policing-single-sex-spaces-uk>
- POLDERMAN, TINCA J. C., BAUDEWIJNTJE P.C. KREUKELS, MICHAEL S. IRWIG, LAUREN BEACH, YEE-MING CHAN, ESKE M. DERKS, ISABEL ESTEVA, JESSE EHRENFELD, MARTIN DEN HEIJER, DANIELLE POSTHUMA, LEWIS RAYNOR, AMY TISHELMAN, & LEA K. DAVIS (2018) »The Biological Contributions to Gender Identity and Gender Diversity: Bringing Data to the Table», *Behavior Genetics*, 48, ss. 95–108.
- POWYS MAURICE, EMMA (2021) »Anti-LGBT+ Hate Crime Is Spiralling Across Britain, Worrying Police Figures Confirm», *PinkNews*, 11/10.
- RAMNEHILL, MARIA (2016) *Ett transfeministiskt manifest*, Stockholm: Atlas.
- RIPPON, GINA (2019) *The Gendered Brain: The New Neuroscience that Shatters the Myth of the Female Brain*, London: Vintage.
- SAMUELSSON, SANNA (2021) »Recension: »Om könets existens» av Kajsa Ekis Ekman», *Göteborgs-Posten*, 28/4.

ANNA PETRONELLA FOULTIER, »OM KÖNETS EXISTENS:
TANKAR OM DEN NYA SYNEN PÅ KÖN»

- SANDBERG, LINN (2021) »Om transkvinnan som hot», *Respons*, 3.
- SHAW, DANNY (2020) »Eleven Transgender Inmates Sexually Assaulted in Male Prisons Last Year», *BBC News*, 21/5.
- TAVERNISE, SABRINA (värd) (2021) »A Wave of Anti-Transgender Legislation», *The Daily, 20/4, New York Times*. Tillgänglig online på: <https://www.nytimes.com/2021/04/20/podcasts/the-daily/transgender-girls-sports-republicans.html>
- The Lancet* (2021) »Editorial», *The Lancet Child & Adolescent Health*, 5 (6), s. 385. Tillgänglig online på: [https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642\(21\)00139-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642(21)00139-5/fulltext)
- TROTTA, DANIEL (2016) »U.S. Transgender People Harassed in Public Restrooms: Landmark Survey», *Reuters*, 8/12. Tillgänglig online på: <https://www.reuters.com/article/us-usa-lgbt-survey-idUSKBN13XoBK>
- WILLIAMS, CRISTAN (2015a) »Sex, Gender, and Sexuality: An Interview with Catharine A. MacKinnon», *The Conversations Project*, 27/11. Tillgänglig online på: <http://radfem.transadvocate.com/sex-gender-and-sexuality-an-interview-with-catharine-a-mackinnon/>
- WILLIAMS, CRISTAN (2015b) »Gender Performance: An Interview with Judith Butler», *The Conversations Project*, 28/11. Tillgänglig online på: <http://radfem.transadvocate.com/gender-performance-an-interview-with-judith-butler/>
- WOOD, WENDY & ALICE H. EAGLY (2015) »Two Traditions of Research on Gender Identity», *Sex Roles*, 73, ss. 461–463.
- ZUCKER, K. J. & S. J. BRADLEY (1995) *Gender Identity Disorder and Psychosexual Problems in Children and Adolescents*, New York: Guilford Press.